

De

Weststellingwerfse

Natuurgebieden

In Vogelvlucht.

**DE WESTSTELLINGWERFSE
NATUURGEBIEDEN IN
VOGELVLUCHT**

Algemeen.

Verreweg het grootste gedeelte van Weststellingwerf bestaat uit cultuurgronden.

Een kleiner, maar voor Friese begrippen niet onbelangrijk, deel van het gemeentelijk grondgebied kan gerekend worden tot de natuurlijke terreinen. In Weststellingwerf zijn dit meestal terreintypen, die ontstaan zijn door:

- bepaalde vormen van exploitatie: rietlanden; heidevelden en hakhoutbosjes;
- het extensieve gebruik van graslanden, waar de voorkomende soorten zich grotendeels spontaan hebben gevestigd, de zogenaamde half-natuurlijke graslanden;
- maatregelen in het kader van ruilverkavelingen, zoals bosaanplant op voor agrarisch gebruik minder geschikte gronden.

De natuurterreinen in Weststellingwerf zijn voor het grootste gedeelte reeds in eigendom en/of beheer bij instellingen, die het behoud van de natuurlijke kwaliteiten als hoofddoelstelling hebben.

Het merendeel van de natuurterreinen in Weststellingwerf behoort tot de categorie "complexen van moeras en water". Naast de grote laagveenmoerascomplexen, zoals de Rottige Meenthe en de Lindevallei, die beide natuurreservaten zijn, komen nog een groot aantal kleinere moerasterreinen voor, meestal halfverlande petgaten. Deze terreinen zijn ontstaan door het baggeren van veen voor turfbereiding.

Dat gebeurde in een veel groter gebied, maar een belangrijk deel werd later weer ontgonnen, waardoor de veenpolders ontstonden.

Langs de oevers van de Tjonger en de Linde komen meestal in samenhang met moerascomplexen, half-natuurlijke graslanden voor.

Dit zijn graslanden, die zodanig gebruikt of beheerd worden dat de begroeiing bestaat uit spontaan gevestigde soorten. Ze zijn ontstaan op plaatsen, waar de waterhuishoudingssituatie een intensievere exploitatie in de weg stond. Door de toegenomen technische mogelijkheden zijn dit soort terreinen nagenoeg verdwenen en dat terwijl een groot deel van de Friese veehouders in het verleden van deze graslandtypen heeft moeten bestaan. Als zodanig zijn ze niet alleen biologisch maar ook cultuurhistorisch waardevol.

Aangenomen kan worden, dat binnen afzienbare tijd halfnatuurlijke graslanden alleen nog voorkomen in natuurreservaten.

In Weststellingwerf is deze situatie voor een groot deel reeds ingetreden ten gevolge van de ruilverkavelingen Linde-Zuid, Oldelamer en Midden-Tjonger.

Om een indruk te geven omtrent de aard van de in de natuurgebieden voorkomende natuurlijke kwaliteiten wordt hieronder ingegaan op de belangrijkste natuurterreinen.

1. De Rottige Meenthe.

Het natuurreservaat "De Rottige Meenthe" vormt met vergelijkbare gebieden als de Wieden en de Weerribben een belangrijk restant van het laagveenmoeras, dat eertijds in grote delen van Friesland en Noordwest-Overijssel voorkwam.

Het gebied is ontstaan tijdens de laatste ijstijd. Op de toen in ons land aanwezige dekzanden vormde zich veen op de lager gelegen gedeelten.

In de "Rottige Meenthe" is zowel hoog- als laagveen gevormd.

Het veen bestaat uit afgestorven planten, die door water van de lucht afgesloten worden en daardoor niet verrotten.

Als gevolg van de druk onder de steeds hoger opgestapelde plantenresten ontstaat het veen. Het laagveen is onder invloed van het voedselrijke water van de Linde en de Tjonger gevormd en bestaat grotendeels uit resten van riet en zegge.

Het hoogveen had alleen regenwater als voedsel en is opgebouwd uit veenmossen. De veenvorming is doorgegaan tot enkele eeuwen na het begin van onze jaartelling.

In de 19e eeuw bestond "De Rottige Meenthe" uit begreppeld weiland en natte heiden.

In deze tijd is de vervening begonnen; eerst met handkracht en later ook machinaal.

De hier gevolgde methode was de zogenaamde "natte vervening".

Hierbij werd de bovenste laag grond, welke niet geschikt was voor turf, afgegraven en vaak in het naastgelegen petgat gegooid. Het bloot gelegde veen werd in een mengbak gespuit, waarin het werd fijn getrapt en met water vermengd.

De bijna vloeibare veen spreidde men uit over de rietwallen, waarna men het aan turven stak en droogde.

De droge turven werden via de Scheene afgevoerd naar de Scheensluis waar ze vaak werden overgeladen in turfschepen.

Ten gevolge van de vervening ontstonden grote plassen. Bij harde wind was er op deze plassen een flinke golfslag, waardoor de oevers werden afgeslagen. Hierdoor ontstonden grote meren.

Om dit tegen te gaan vaardigde men een wet uit waarbij deze plassen, de zogenaamde petgaten aan een bepaalde breedte gebonden waren.

Om de ongeveer 20 meter moest een strook grond van enkele meters blijven liggen (ribben), waardoor de golfslag beperkt werd.

Dit patroon van ribben en petgaten is thans in "De Rottige Meenthe" op vele plaatsen nog duidelijk te zien. De meeste wandelpaden zijn op zo'n ribbe aangelegd.

In een eenmaal verveend petgat begint direct de verlanding. Het petgat kan volkomen dichtgroeien en dan geheel met moerasbos bezet zijn. Met verlanding wordt dus het proces bedoeld van het dichtgroeien met planten van open water via allerlei tussenfasen naar moerasbos.

De eerste menselijke bedrijvigheid na de vervening was de visserij.

Deze heeft tegenwoordig niet veel meer te betekenen.

Als de verlanding eenmaal is begonnen begint er riet te groeien.

Dit wordt gesneden en als dakbedekking gebruikt.

Het snijden van riet gebeurt in "De Rottige Meenthe" nog op vrij grote schaal.

Is de verlanding nog verder doorgedaan, dan is het land te hoog boven het waterpeil gegroeid voor de rietteelt. Door de waterstand kunstmatig te verhogen, kan de rietteelt nog enige jaren worden voortgezet.

Als de kragge eenmaal te hoog en te oud is geworden voor de rietteelt dan kunnen er twee dingen gebeuren. Of men laat het land aan zijn lot over en er ontstaat binnen enkele jaren moerasbos, of men gaat het land gebruiken als grasland.

Een gedeelte van het reservaat is omgezet in cultuurgrasland. Hierbij heeft de verlaging van het waterpeil een grote rol gespeeld terwijl een gedeelte van de oude rietkraggen door Staatsbosbeheer als schraal grasland beheerd wordt.

Alle fasen van de verlanding van open water tot moerasbos zijn in het reservaat nog te zien.

Petgaten met planten als **Waterlelie**, **Gele plomp** en **Fonteinkruid** met langs de oevers **Biezen**, **Lisdodden** en **Riet**.

Rietkraggen met planten als **Moerasviooltje**, **Moeraswolfsmelk**, **Waternavel**, **Wolfspoot** en het zeldzame **Waterdrieblad**.

Het meest zeldzame stadium van de verlanding is wel de schraallanden.

Hier groeien planten als **Spaanse ruiter**, het vleesetende plantje **Ronde zonnedauw** en de **halfparasiet Grote ratelaar**. De plant onttrekt voedingssappen aan in zijn omgeving groeiende grassen.

Ook de **Waterzuring**, die zeer belangrijk is voor de uiterst zeldzame **Grote vuurvlinder** komt hier voor.

Daarnaast treffen we in het reservaat **Gewoon blaasjeskruid**, **Galigaan**, **Ronde zegge** en de **Rietorchis**.

Het laatste stadium van de verlanding is het moerasbos, bestaande uit **Berk**, **Els**, **Wilg** en **Lijsterbes**, met als ondergroei **Kamperfoelie**, **Gele lis**, **Rankende helmbloem** en het giftige **Bitterzoet**.

Ook broeden er in dit gebied veel vogels zoals **Purperreiger**, **Roerdomp**, **Zwarte stern**, **Bruine kiekendief**, **Wulp**, **Baardmees** en **Grauwe gans**.

Verder komen in het reservaat de **Visotter**, **Reeën** en de **Grote vuurvlinder** voor.

Alleen om de zeer zeldzame **Grote vuurvlinder** is het gebied het behouden waard, aangezien "De Rottige Meenthe" één van de weinige plaatsen ter wereld is waar deze soort nog voorkomt.

2. De Lindevallei.

Evenals "De Rottige Meenthe" is de "Lindevallei" een zeer belangrijk natuurwetenschappelijk gebied, dat voor het grootste gedeelte eigendom is van de Vereniging It Fryske Gea.

Het uit petgaten, lage graslanden en bospercelen bestaande gebied vormt een belangrijke biotoop voor water-, moeras- en weidevogels, alsmede van diverse roofvogels.

Als woongebied voor **Reeën** heeft het gebied eveneens betekenis.

Door de grote gevarieerdheid van open water, graslanden en moerasbosjes, alsmede door aanwezigheid van de Linde in het centrum van het gebied is het van grote landschappelijke waarde.

Het reservaat "Lindevallei" strekt zich buiten de ruilverkaveling "Midden-Tjonger" in westelijke richting uit tot over de oude rijksweg 32 (ruilverkaveling "Oldelamer") en in zuidelijke richting tot bijna aan de in het kader van de ruilverkaveling "Linde-Zuid" aangelegde landbouwweg ten noorden van Steggerda.

In noordelijke richting gaat het lage grasland en petgatencomplex over in een hoge door lagere gronden omgeven zandopduiking, waarop zich restanten bevinden van de oude heidevegetatie.

Het gebied is grotendeels door vervening ontstaan. Sinds de vervening, reeds voor 1850, zijn de gebieden aan hun lot overgelaten en is het huidige landschap ontstaan.

Het gehele terrein bestaat uit petgaten met tussenliggende ribben waarop hier en daar nog iets van de vroegere graslandvegetatie te vinden is.

De petgaten zijn in verschillende stadia van verlanding, met als eindstadium het moerasbos, dat bestaat uit elzenbroek met **Wilgen**, met als onderbegroeiing **Moerasvaren**, **Kamvaren**, **Stekelvaren**, **Melk-
eppe**, **Gewone-** en **Moeraswederik**, **Bitterzoet**, **Scherpe zegge** en **Cyperzegge**.

De open petgaten, die nog niet sterk aan verlanding onderhevig zijn, hebben een dichte oeverbegroeiing met **Riet**.

Door de verschillende vormen van begroeiing komen er ook vele soorten vogels voor zoals de: **Purperreiger**, **Blauwe reiger**, **Roerdomp**, **Bruine kiekendief**, **Ransuil**, **Porceleinhoentje**, **Snor**, **Sprinkhaanrietzanger**, **Velduil** en **Waterral**.

Ook de insectenwereld is er bijzonder interessant (onder andere de **Grote vuurvlinder**). Verder komen er **Reeën** en **Visotters** voor.

3. Het petgatencomplex in de Oldelaamster polder.

Ook het petgatencomplex in de polder Oldelamer is een landschappelijk fraai en natuurwetenschappelijk betekenisvol gebied.

Alle stadia van verlanding kunnen er worden waargenomen.

Door de opeenvolging van petgaten, rietstroken, wilgenstruwelen en grasland geeft dit oude verveningsgebied de mogelijkheid tot broedplaats van veel vogelsoorten zoals de: **Meerkoet**, **Fuut**, **Water-
ral**, **Waterhoentje**, **Kleine karekiet**, **Rietgors** en **Rietzanger**.

Het gebied kent een rijke flora, waaronder de **Lisdodde**, **Grote egelskop**, **Pluimzegge**, **Waterlelie**, **Gele plomp** en **Watergentiaan**.

Vooraf de **Waterlelie** wordt de laatste jaren schaarser door de waterverontreiniging.

Een onderdeel van het complex is het Brandemeer, een door vervening ontstane plas.

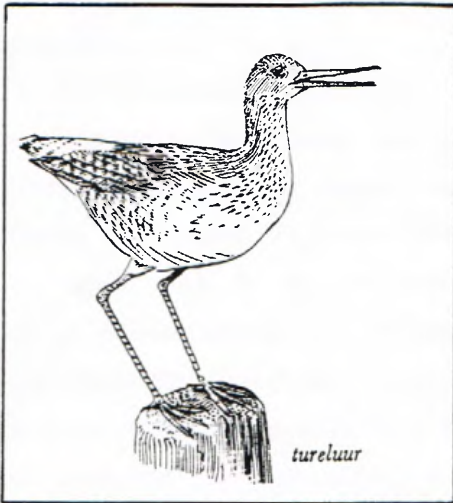
De plas is dichtgegroeid met riet en rijk aan vogels.

In het voor- en najaar is het Brandemeer van grote betekenis als pleisterplaats van zeer vele **Watersnippen**.

Als broedvogels komen hier onder andere voor: **Kemphaan, Watersnip, Tureluur, Graspieper en Gele kwikstaart.**

De dichtgegroeide plas heeft een kenmerkende (veen)mosbegroeiing.

4. De eendenkooi ten noorden van Nijelamer.

Ten noorden van Nijelamer ligt midden in het open gebied een eendenkooi met kooibos, die door de grote mate van rust, het voorkomen van open water en beschuttende beplantingen een uitwijkplaats is voor vogels.

5. De Tjongerdellen.

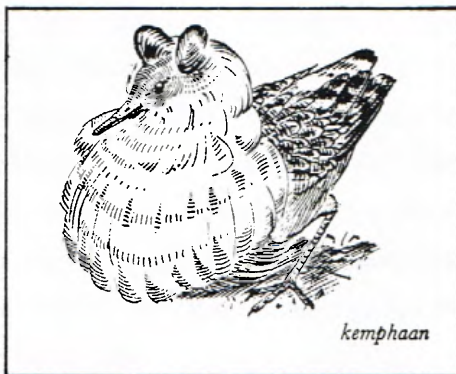
Dit natuurgebied is gelegen ten noorden van Ter Idzard aan weers-
zijden van het Tjongerkanaal en bestaat uit een complex lage

schraallanden, dat als gevolg van hoge waterstanden en een extensief beheer (hooiland) in botanisch opzicht waardevol is. Vooral het dijkje waarop zich weer een heel andere flora bevindt dan die van de rest van de omgeving is uit botanisch oogpunt van belang.

De oeverlanden, die wel iets weg hebben van blauwgrasland vertegenwoordigen weer een geheel andere flora. Hier komen vooral moerasplanten voor zoals: **Moeraskartelblad**, **Hemelsleutel**, **Blauwe knoop**, **Valeriaan** en **Rietorchis**.

De vogels die in de **meidoornwallen** broeden zijn onder andere de **Kneu**, **Braamsluiper** en **Grasmus**. Op de lagere landen broeden de **Kemphaan**, **Tureluur** en **Watersnip**.

De steeds zeldzaam wordende **Kwartelkoning** broedt hier nog steeds. Het complex is bovendien van betekenis als pleisterplaats voor wilde ganzen en als broed- en pleisterplaats voor vele weidevogelsoorten. Een deel van het gebied is in eigendom van de Vereniging It Fryske Gea.

6. Moerasterreinen noordoostelijk van Nijeholtpade.

Dit terrein bestaat uit oude grotendeels verlande petgaten en lage vochtige graslanden, die vooral voor de vogelkunde van betekenis zijn.

Er broeden veel moeras- en watervogels, zoals de **Rietzanger**, **Rietgors**, **Waterral**, **Slobeend** en **Wintertaling**. Botanisch gezien is het gebied interessant. De planten die hier voorkomen zijn onder andere: **Waterkruiskruid**, **Poelruit**, **Watermunt**, **Valeriaan** en **Moeras-spirea**.

7. Lindewallen ten zuiden van Nijeholtpade.

De Lindewallen ten zuiden van Nijeholtpade vormen een gebied, dat een ideale biotoop vormt voor vele vogelsoorten, door de afwisseling van percelen heide, graslanden, moerassige terreinen en hakhoutbosjes met enig naaldhout. Het gebied heeft zowel ornithologisch als botanisch een hoge wetenschappelijke waarde. Landschappelijk is het gebied bijzonder mooi door de vele contrasten in de flora die men er aantreft.

Door die verscheidenheid van flora treft men er vele vogels aan van geheel verschillende aard zoals: de **Nachtegaal**, **Koekoek**, **Tortelduif**, **Houtduif**, **Zwartkop**, **Geelgors** en **Weidevogels**.

De bosjes hebben een interessante flora: **Hazelaar**, **Hulst**, **Gelderse roos** en als kruidachtigen de **Salomonszegel**, **Dalkruid**, **Adelaarsvaren** en de **slingerplant Hop**.

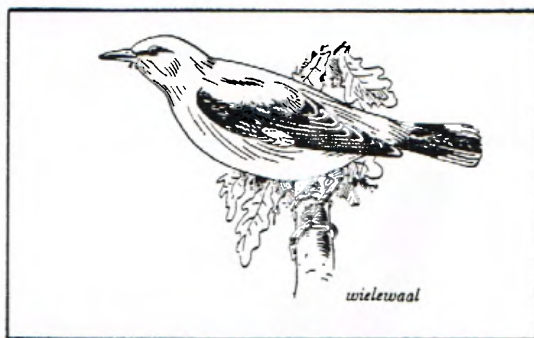
Tevens komt in het gebied een waardevolle pingo-ruïne voor.

8. Het Helomabos boven Wolvega.

Het Helomabos bestaat uit een complex van hakhoutbossen ten noordoosten van Wolvega en is een van de grotere boscomplexen binnen de gemeente Weststellingwerf. In de onderbegroeiing treft men onder andere de **Adelaarsvaren**, **Salomonszegel** en **Rankende helmbloem** aan.

Het bos is vooral in trek bij zangvogels, waaronder de **Wielewaal**, **Fitis**, **Tjiftjaf**, **Merel** en **Roodborst**.

9. Hakhoutbosjes ten zuiden van Oldetrijne.

Deze bosjes zijn een restant van vroeger uitgestrekte bossen en zijn zowel cultuurhistorisch als landschappelijk en ecologisch van betekenis.

In het kader van de ruilverkaveling Oldelamer zijn hier nog boselementen toegevoegd.

10. Twee complexen in de Blesdijkerheide (west).

Ten zuiden van de weg De Blesse-Blesdijke liggen twee gebiedjes die vooral botanisch van belang zijn.

In deze gebiedjes liggen stukjes heide afgewisseld met stukken hoog bouwland, grasland, houtwallen en bosjes.

De bijzondere planten zijn onder andere: de **Echte guldenroede**, **Ronde zonnedauw**, **Witte snavelbies**, **Kraaiheide**, **Brem**, **Klokjesgentiaan** en **Beenbreek**.

Deze afwisseling van planten zorgt voor een rijke vogelstand waaronder: de **Fazant**, **Patrijs**, **Matkopmees**, **Boompieper**, **Kneu** en **Geelgors**.

Op de **Klokjesgentiaan** komt hier voor het zeldzame **Gentiaanblauwtje**, een soort vuurvlindertje. Een ander familielid, de **Eikepage** is hier een veel geziene soort.

11. Bosgebiedjes onder Blesdijke (oost).

Deze bosgebiedjes ten zuidwesten van Blesdijke aan de Overijsselse grens zijn op een hoge zandrug gelegen. Het landschap is zeer afwisselend.

De bosjes zijn natuurwetenschappelijk en landschappelijk zeer waardevol. Ze bestaan voor een groot deel uit hakhoutpercelen met **Berk**, **Eik**, **Vuilboom**, **Kers** en **Lijsterbes** met een onderbegroeiing van **Salomonszegel**, **Rankende helmbloem**, **Helmkruid** en **Dalkruid**. Enkele van de vele zangvogels die er voorkomen zijn: de **Merel**, **Zanglijster**, **Gekraagde roodstaart**, **Heggemus**, **Fitis** en **Tuinfluiter**.

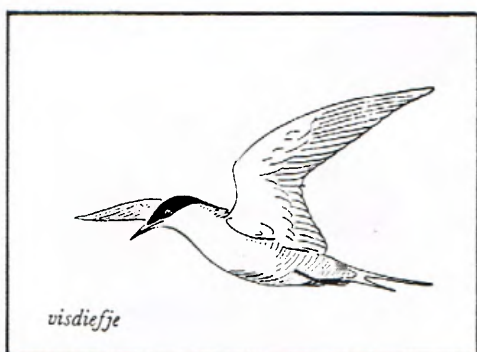
12. Het Wijde van de Linde.

Deze plas welke ongeveer een kilometer of vier ten zuidwesten van Wolvega is gelegen is eigenlijk niet meer dan een erg breed stuk Linde.

Door die breedte is de stroming van het water daar veel geringer, waardoor de oeverbegroeiing van geheel andere aard is dan langs de Linde zelf.

Botanisch is het Wijde daardoor van belang. In de winter komen hier grote aantallen watervogels bijeen zoals: **Pijlstaarten, Smienten, Talingen, Tafeleenden en Meerkoeten.**

Verder broeden hier de **Fuut, Meerkoet en Tafeleend.**

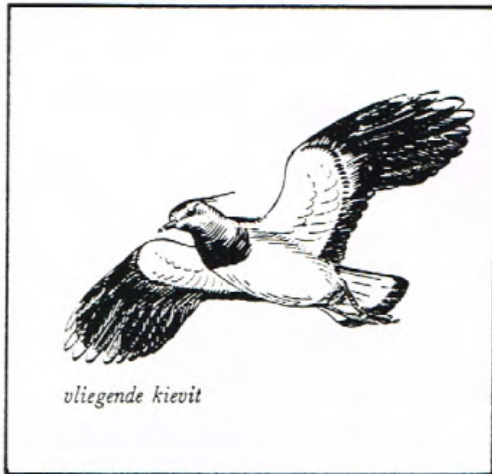
13. Tussenlinde tussen Slijkenburg en Schoterzijl.

Het oude riviertje tussen Slijkenburg en Schoterzijl, met aan de noordoost oever de Statendijk en aangrenzende landerijen is door de weelderige plantengroei zeer interessant door de vroegere invloed van de Zuiderzee. Hier komen nog planten voor zoals: **Zee-aster, Schorrezoutgras, Melkkruid en Heemstplanten**, die men nergens anders in Weststellingwerf meer aantreft. Ook ornithologisch is dit gebied zeer interessant door de grote verscheidenheid en enkele zeldzaamheden. Hier broeden onder andere **Kuifeend, Zomertaling, Wilde eend, Tafeleend, Waterral, Meerkoet, Snor en Grote karekiet**; voorts broedt het **Woudaapje** hier. De Tussenlinde is mogelijk nog de laatste broedplaats van het woudaapje in Friesland.

14. Moerasgebied onder Langelille.

Dit verveningsgebied bestaat uit geheel of gedeeltelijk verlande petgaten, hier en daar nog wat open water en laag, zeer slecht grasland. Vele weidevogels vinden hier een broedplaats, zoals de Kievit, Scholekster, Tureluur, Grutto en Watersnip. Verder broeden hier de Slobeend, Wilde eend, Zomertaling en Zwarte stern. Ook botanisch is dit terrein van belang; hier vindt men de typische moerasflora zoals: Melkeppe, Waterscheerling, Veenreukgras en verder veel soorten zeggen, waaronder de Grote Cyper- en Pluimzegge.

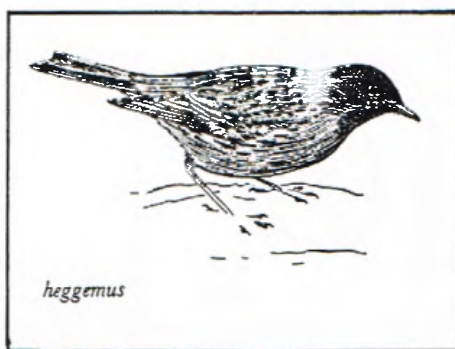
15. Tjonger met oeverlanden.

Een ongeveer vier kilometer lange strook oeverlanden langs de kronkelende Tjonger aan de westgrens van Weststellingwerf bij Langelille. Dit stuk Tjonger met aangrenzende boezemlanden is zowel natuurwetenschappelijk als landschappelijk van betekenis. De flora is interessant: Doorgroeid fonteinkruid, Koninginnekruid (oude naam Leverkruid), Watergentiaan, Kalmoes, Egelskop, Lisdodde, Oever- en Pluimzegge.

16. Zandplas boven Slijkenburg.

Deze plas ongeveer één kilometer ten noordoosten van Slijkenburg is ontstaan door de zandwinning voor de aanleg van de Pieter Stuyvesantweg. De plas is nu eigendom van het Staatsbosbeheer en wordt beheerd als natuurgebied met recreatieve betekenis. Er is een picknickplaats gemaakt en er zijn ten behoeve van de sportvissers visplaatsen gecreëerd door middel van vlonders. Vele kleine zangvogels hebben hier een broedplaats gevonden; enkele soorten zijn: **Heggenus**, **Braamsluiper**, **Grasmus** en **Tuinfluiter**. Ook de watervogels hebben er een onderkomen gevonden.

17. Molenburen onder De Hoeve.

Even ten zuidoosten van De Hoeve ligt een gebied dat bestaat uit moeraslanden en oude petgaten. Het gebied is uitgespaard in de ruilverkaveling "Linde-Zuid". De petgaten zijn al gedeeltelijk verland en er is een begin van moerasbos te zien. De flora bestaat uit: rietkraggen met **Wilgen**, **Melkeppe**, **Engelwortel**, **Waterzuring** en **Zeggen**. De broedvogels zijn: **Rietgors** en **Rietzanger**, **Zomertaling** en **Wilde eend**.

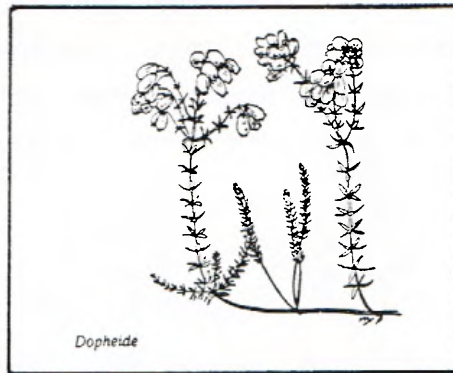
18. Bosje onder Vinkega.

Ten zuidwesten van Vinkega aan de Zuiderweg ligt een klein bosje van hoofdzakelijk eikehout. Landschappelijk en ornithologisch is het van betekenis. Er komen vele broedvogels voor zoals de **Ransuil**, **Vlaamse gaai** en de **Tortelduif**.

19. Moerasjes en bosjes aan de Linde boven De Hoeve.

Enkele kilometers ten noordoosten van De Hoeve liggen een rij gebiedjes bestaande uit bosjes en moerasjes, rietkraggen en oeverlanden aan de Linde die allen van wetenschappelijke waarde zijn vanwege de interessante plantengroei. Deze gebiedjes vertonen weer een sterke landschappelijke verscheidenheid. De planten die hier voorkomen zijn onder andere: **Gelderse roos**, **Ronde zonnedauw**, **Klokjesgentiaan** en **Dopheide**; in het moeras: **Waterdrieblad**, **Moeras-spirea**, **Krabbescheer** en veel **Riet**.

20. Middelbos met "Lindebulten" langs Linde ten oosten van de Oldeberkoperweg.

Dit gebied is voor de natuurwetenschap van zeer veel waarde, zowel botanisch als ornithologisch. Het bestaat uit verlande petgaten en hagen, grasland dat veel lijkt op blauwgrasland en rietkraggen. De planten die hier voorkomen zijn zeldzaam, zoals: de **Gevlekte rietorchis**, **Moeraslathyrus**, **Spaanse ruiter**, **Wilde bertram** en de **Blauwe zegge**. Ook voor de vogels is het hier heel interessant. Hier broeden onder andere: **Rietzanger**, **Braamsluiper**, **Snor**, **Wulp** en **Torenvalk**.

21. Boekelter es.

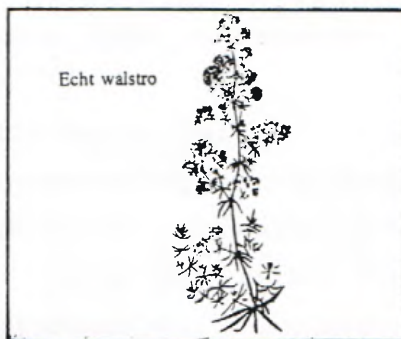
Deze hooggelegen es, met lage landen en bosjes aan de Linde en hakhoutwallen is landschappelijk zeer waardevol. Ook natuurweten-

schappelijk is dit afwisselende terrein van belang. Op het heiderterreintje komt de **Gevlekte orchis** voor; in de houtwallen **Heggedoornzaad**, **Schermhavikskruid** en **Hemelsleutel**.

Dit gebied is ook vogelrijk, hier broeden onder ander: **Geelgors**, **Spotvogel**, **Tortelduif** en **Gekraagde roodstaart**.

22. Petgaten langs de Linde ten westen van de Oldeberkoperweg.

Een interessant gebied met hoog gelegen bosjes en lage graslanden. Het geheel is van natuurwetenschappelijke en landschappelijke betekenis. In de begroeiing komen onder andere voor: **Hazelaar**, **Hop**, **Dalkruid**, **Moerasspirea**, **Valeriaan** en **Moeraswalstro**. De hier waargenomen vogels zijn onder andere: **Koekoek**, **Wielewaal**, **Tuinfluits**, **Grasmus** en **Fazant**.

23. Zandhuizer es en omgeving.

Een zeer fraai gebied van bosjes en houtwallen dat landschappelijk en natuurwetenschappelijk van veel waarde is. In de bosjes en de houtwallen komen vrij zeldzame planten voor zoals: **Bosanemoon**, **Grote keverorchis**, **Bosandoorn** en **Lelietje van dalen**. De hakhoutwallen bieden een broedplaats aan vele zangvogels, zoals: **Braamsluiper**, **Winterkoning**, **Kneu** en **Matkopmees**.

24. Rijsberkamperveld.

Het landschappelijk fraai en afwisselende gebied met veel bouwland op de hoge delen en weiland in de laagten, afgewisseld met houtwallen en bosjes is landschappelijk en natuurwetenschappelijk een

waardevol gebied. Zowel om botanische als om ornithologische redenen dient dit gebied in zijn huidige toestand te worden beschermd. De vogels die in dit gebied broeden zijn onder ander: **Fazant, Patrijs, Vink, Heggemus** en **Grote lijster**.

Enkele van de vele interessante bloemen die er voorkomen zijn: **Wederik, Rankende helmbloem, Nagelkruid** en **Grootbloemmuur**.

25. Bos- en heidegebied in het Boijlerveld.

Het gebied bestaat uit een hakhoutbos met aangrenzend een oud heideveld dat bijna geheel begroeid is met opslag dat in hoofdzaak bestaat uit **Berk, Eik** en **Adelaarsvaren**. Door de dichte begroeiing op het heideveld is dit een unieke broedplaats voor vele zangvogels zoals **Boompieper, Geelgors, Fitis** en **Spotvogel**.

26. "De Broederschap" ten zuiden van Noordwolde.

In het Oosterse veld onder Noordwolde ligt een heideven met daaromheen bosjes. Bij de ruilverkaveling Noordwolde is dit gebiedje uitgespaard als natuurgebied. In het ven groeit **riet**, waar de **Rietgors, Rietzanger** en het **Waterhoen** als broedplaats gebruik van maken. In de bosjes om het ven broedt de **Goudvink**.

27. Twee heideterreintjes onder Boijl.

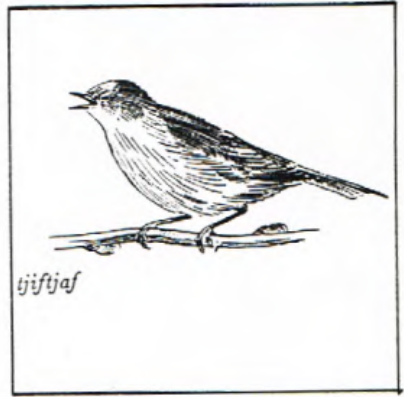
Deze twee heideterreintjes ten zuiden van Boijl zijn landschappelijk en natuurwetenschappelijk zeer waardevol. In een van deze heideveldjes ligt een ven, waarin een kolonie **zwarte sterns**

broedt. Ronde zonnedaaw, Klokjesgentiaan, Witte snavelbies en Veenbies geven deze terreintjes een hoge botanische waarde.

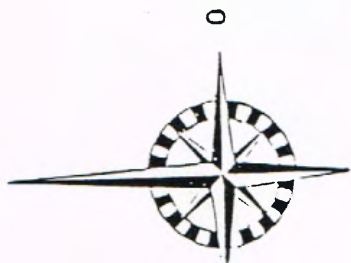
28. Heideterreintje bij Zandhuizen.

Een heideterreintje met zeer veel Gevlekte orchis, Ronde zonnedaaw, Trekrus, Dopheide (een zeldzaam heidetype, Orchideeën - Rijke heide-vegetatie).

N

Z

